

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Релігійна організація «Вищий духовний навчальний заклад
«Таврійський християнський інститут»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор РО «ВДНЗ «ТХІ»

В.С. Синій

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПН 1.2.02 «Основи права»

№04 Богослов'я

№ 041 Бакалавр богослов'я

Розглянуто та схвалено

Вченою радою РО «ВДНЗ «ТХІ»

Протокол № 10/5-6 від 20.04.2018 р.

1. Дані про розробника дисципліни

Прізвище, ім'я, по батькові розробника	Марюхно Віталій Валерійович
Кваліфікація викладача	спеціаліст першої категорії

2. Анотація дисципліни

Вивчення дисципліни «Основи права» спрямоване на розкриття загального уявлення про особливості функціонування правової системи України, основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина, а також механізми їх захисту. Навчальна дисципліна «Основи права» належить до нормативних дисциплін.

3. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 04 Богослов'я	Нормативна	
Загальна кількість годин 90 – д. в. 75 – з. в.	Спеціальність 041 Богослов'я	Рік підготовки	
	Освітня програма Богослов'я.	4-й	4-й
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання – 3 год.	Рівень вищої освіти: бакалаврський	Лекції	
		24 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		21 год.	6 год.
		Самостійна робота	
45 год.	63 год.		
Вид контролю: залік			

4. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Основи права» є сформулювати у студентів загальне уявлення про особливості функціонування правової системи України, основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина, а також механізми їх захисту.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Основи права» є:

- теоретичні:

- Засвоєння основних правових дефініцій, поданих у межах навчальної дисципліни;
- Характеризувати державний лад та механізм України за допомогою Конституції України;
- Засвоєння ключових позицій національних та міжнародних нормативно-правових актів, що регламентують права та свободи людини.

- практичні:

- Здатність до оперативного та ефективного пошуку необхідної юридичної інформації, юридичних та владних інституцій держави;
- Аналізувати положення нормативно-правових актів українського та міжнародного законодавства;
- Створювати письмово, а також за допомогою електронних сервісів, необхідні звернення, заяви та інші документи юридичного змісту;
- Вміти аргументувати свою позицію за допомогою використання положень нормативно-правових актів;
- Вміти будувати конструктивні відносини з юридичними та фізичними особами без порушення законодавства України.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання (компетентностей):

Інтегральна компетентність	Здатність використовувати отримані знання, уміння й навички для власного особистісного зростання та ефективного лідерського служіння.
Загальні компетентності	<ol style="list-style-type: none"> 1. громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; 2. вміння оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми соціального та юридичного характеру; 3. вміння читати з розумінням тексти нормативно-правових актів; 4. - вміння висловлювати власну думку з приводу державотворчих процесів, а також прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; 5. здатність логічно обґрунтовувати свою позицію за допомогою юридичної джерельної бази; 6. критичне та системне мислення.
Спеціальні	<i>Знати:</i>

(фахові, предметні) компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - Конституційно-правові засади політичної системи України; - Основні положення Конституції України; - Основні положення кримінального, адміністративного, цивільного, сімейного та трудового законодавства України. <p><i>Вміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Оперативно здійснювати пошук чинних нормативно-правових актів для вирішення (аналізу) необхідних юридичних ситуацій (задач); - Аргументувати свою позицію за допомогою положень нормативно-правових актів; - Створювати необхідні ділові документи (заяви, звернення, скарги, клопотання, доповідні записки), що відповідають юридичним вимогам; - Використовувати механізми реалізації та захисту своїх основоположних прав та свобод; - Організовувати діяльність релігійних організацій з дотриманням норм українського законодавства.
---	--

Міждисциплінарні зв'язки.

Навчальна дисципліна «Основи права» у межах вивчення конкретного матеріалу пов'язана з такими дисциплінами, як «Історія України», «Логіка», «Риторика», «Сучасні інформаційні технології», «Організація нових церков».

5. Програма навчальної дисципліни «Основи права»

Змістовий модуль 1. Конституційно-правові засади функціонування державної влади

Тема 1. Основи конституційного ладу України.

Поняття конституційного ладу. Особливості конституційного ладу України. Республіканська форма державного правління. Унітарна форма територіального устрою. Демократичні методи організації та здійснення державної влади.

Тема 2. Конституційно-правова відповідальність.

Поняття юридичної відповідальності. Особливості притягнення до конституційно-правової відповідальності. Порядок скасування нормативно-правових актів, виданих державними органами. Особливості відкликання депутата. Імпічмент, як особлива процедура усунення Президента України з поста.

Тема 3. Конституційні права та обов'язки людини і громадянина в Україні.

Розмежування правових дефініцій «Права людини» та «Свободи людини». Класифікація прав людини. Групи прав людини. Конституційні права та свободи людини і громадянина в Україні. Обов'язки громадян України.

Тема 4. Форми безпосередньої демократії в Україні.

Поняття демократії та особливості її виникнення в історико-правовому контексті. Поняття виборів. Референдум та особливості його призначення та проведення. Правові наслідки отриманих результатів референдуму.

Тема 5. Конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні.

Поняття державної влади. Поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову. Особливості здійснення законодавчої влади в Україні. Повноваження Верховної Ради України. Система органів виконавчої влади. Повноваження Кабінету Міністрів України. Президент України, як глава держави та гарант додержання прав і свобод людини та громадянина.

Змістовий модуль 2. Державний механізм України та система місцевого самоврядування

Тема 1. Законодавча влада в Україні.

Порядок формування складу Верховної Ради України. Законодавча діяльність парламенту. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Повноваження Верховної Ради України у сфері прав людини.

Тема 2. Правовий статус народного депутата України.

Умови обрання громадянина України народним депутатом України. Повноваження народного депутата України. Підстави припинення повноважень народного депутата України.

Тема 3. Конституційно-правовий статус Президента України.

Умови обрання Президента України. Повноваження Президента України у сфері захисту прав людини. Підстави припинення повноважень Президента України. Уповноважений Президента України з прав дитини.

Тема 4. Виконавча влада в Україні.

Порядок формування місцевих державних адміністрацій. Повноваження районних та обласних державних адміністрацій. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади в Україні.

Тема 5. Конституційний Суд України.

Основні повноваження Конституційного Суду України. Порядок формування Конституційного Суду України. Голова Конституційного Суду України. Наслідки визнання Конституційним Судом України нормативно-правового акту не конституційним.

Змістовий модуль 3. Особливості кримінальних, адміністративних, цивільних, сімейних та трудових правовідносин

Тема 1. Кримінальні правовідносини та відповідальність за їх порушення.

Поняття кримінального права. Поняття злочину та його види. Кваліфікація злочинів за ступенем тяжкості. Обставини, що виключають суспільну небезпеку діяння. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Тема 2. Поняття адміністративних правопорушень та види стягнень.

Поняття адміністративного правопорушення. Обставини, що звільняють від притягнення до адміністративної відповідальності. Види стягнень. Ограни, уповноваженні накладати адміністративні стягнення.

Тема 3. Особисті майнові та немайнові права фізичних осіб у цивільному праві.

Право особи на честь, гідність, свободу, особисту недоторканість, на ім'я та зміну імені, на свободу вільного вибору проживання, свободу пересування, свободу сповідувати релігію або не сповідувати жодної.

Тема 4. Сімейні правовідносини та форми улаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Підстави позбавлення батьківських прав. Особливості встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Особливості створення прийомної сім'ї. Особливості організації та діяльності дитячого будинку сімейного типу.

Тема 5. Особливості трудових відносин в Україні. Права та обов'язки працівника.

Поняття трудового договору. Контракт, як особлива форма трудового договору. Час роботи. Нормальна тривалість робочого часу. Надурочні роботи. Робота в нічний час. Час відпочинку. Вихідні, святкові та неробочі дні. Види відпусток. Творча відпустка для завершення написання дисертацій, підручників.

6. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	У тому числі					усього	У тому числі				
		л	с	пр	Сам роб			л	с	пр	Сам роб	
					Інд завд (за наявн.)						Інд завд (за наявн.)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Конституційно-правові засади функціонування державної влади												
Тема 1. Основи конституційного ладу України	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 2. Конституційно-правова відповідальність	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 3. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 4. Форми безпосередньої демократії в Україні	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 5. Конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні	5	1.6	1.4	-	2	-	4	0.4	0.4	-	3.2	-
Разом за модулем 1	29	8	7	-	14	-	24	2	2	-	20	-
Змістовий модуль 2. Державний механізм України та система місцевого самоврядування												
Тема 1. Законодавча влада в Україні	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 2. Правовий статус народного депутата України	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 3. Конституційно-правовий статус Президента України	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 4. Виконавча влада в Україні. Система органів виконавчої влади	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 5. Конституційний Суд України	5	1.6	1.4	-	2	-	4	0.4	0.4	-	3.2	-
Разом за модулем 2	29	8	7	-	14	-	24	2	2	-	20	-

Змістовий модуль 3. Особливості кримінальних, адміністративних, цивільних, сімейних та трудових правовідносин												
Тема 1. Кримінальні правовідносини та відповідальність за їх порушення.	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 2. Поняття адміністративних правопорушень та види стягнень.	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 3. Особисті майнові та немайнові права фізичних осіб у цивільному праві.	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 4. Сімейні правовідносини та форми улаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.	6	1.6	1.4	-	3	-	5	0.4	0.4	-	4.2	-
Тема 5. Особливості трудових відносин в Україні. Права та обов'язки працівника.	8	1.6	1.4	-	5	-	7	0.4	0.4	-	6.2	-
Разом за модулем 3	32	8	7	-	17	-	27	2	2	-	23	-
Всього годин	90	24	21	-	45	-	75	6	6	-	63	-

7. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д. в.	Кількість годин з. в.
Змістовий модуль 1. Конституційно-правові засади функціонування державної влади			
1	Основи конституційного ладу України.	1.6	0.4
2	Конституційно-правова відповідальність.	1.6	0.4
3	Конституційні права та обов'язки людини і громадянина в Україні.	1.6	0.4
4	Форми безпосередньої демократії в Україні.	1.6	0.4
5	Конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні.	1.6	0.4
Змістовий модуль 2. Державний механізм України та система місцевого самоврядування			
6	Законодавча влада в Україні.	1.6	0.4
7	Правовий статус народного депутата України.	1.6	0.4
8	Конституційно-правовий статус Президента України.	1.6	0.4
9	Виконавча влада в Україні.	1.6	0.4
10	Конституційний Суд України.	1.6	0.4
Змістовий модуль 3. Особливості кримінальних, адміністративних, цивільних,			

сімейних та трудових правовідносин			
11	Кримінальні правовідносини та відповідальність за їх порушення.	1.6	0.4
12	Поняття адміністративних правопорушень та види стягнень.	1.6	0.4
13	Особисті майнові та немайнові права фізичних осіб у цивільному праві.	1.6	0.4
14	Сімейні правовідносини та форми улаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.	1.6	0.4
15	Особливості трудових відносин в Україні. Права та обов'язки працівника.	1.6	0.4
Разом		24	6

8. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д. в.	Кількість годин з. в.
Змістовий модуль 1. Конституційно-правові засади функціонування державної влади			
1	Система конституційного права України.	1.4	0.4
2	Конституція як основний закон держави.	1.4	0.4
3	Конституційно-правова відповідальність.	1.4	0.4
4	Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні.	1.4	0.4
5	Форми безпосередньої демократії в Україні.	1.4	0.4
Змістовий модуль 2. Державний механізм України та система місцевого самоврядування			
6	Загальні засади територіального устрою. Правовий статус Автономної Республіки Крим у складі України.	1.4	0.4
7	Органи правосуддя в Україні.	1.4	0.4
8	Прокуратура України.	1.4	0.4
9	Міське самоврядування в Україні.	1.4	0.4
10	Конституційно-правові основи народовладдя і державної влади.	1.4	0.4
Змістовий модуль 3. Особливості кримінальних, адміністративних, цивільних, сімейних та трудових правовідносин			
11	Основні види злочинів. Обставини, що виключають суспільну небезпеку діяння.	1.4	0.4
12	Органи, що уповноваженні здійснювати притягнення до адміністративної відповідальності.	1.4	0.4
13	Права на честь, гідність, свободу та особисту	1.4	0.4

	недоторканість особи.		
14	Правові особливості улаштування дітей до дитячого будинку сімейного типу.	1.4	0.4
15	Обов'язки власника підприємства, установи або організації під час прийняття працівника на роботу.	1.4	0.4
	Разом	21	6

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д. в.	Кількість годин з. в.
Змістовий модуль 1. Конституційно-правові засади функціонування державної влади			
1	Конституційне право як галузь права і навчальна дисципліна.	3	4.2
2	Система конституційного права України.	3	4.2
3	Конституція як основний закон держави.	3	4.2
4	Основи конституційного ладу України.	3	4.2
5	Конституційно-правова відповідальність.	2	3.2
Змістовий модуль 2. Державний механізм України та система місцевого самоврядування			
6	Загальні засади територіального устрою. Правовий статус Автономної Республіки Крим у складі України.	3	4.2
7	Органи правосуддя в Україні.	3	4.2
8	Прокуратура України.	3	4.2
9	Міське самоврядування в Україні.	3	4.2
10	Конституційно-правові основи народовладдя і державної влади.	2	3.2
Змістовий модуль 3. Особливості кримінальних, адміністративних, цивільних, сімейних та трудових правовідносин			
11	Основні види злочинів. Обставини, що виключають суспільну небезпеку діяння.	3	4.2
12	Органи, що уповноважені здійснювати притягнення до адміністративної відповідальності.	3	4.2
13	Права на честь, гідність, свободу та особисту недоторканість особи.		4.2
14	Правові особливості улаштування дітей до дитячого будинку сімейного типу.	3	4.2
15	Обов'язки власника підприємства, установи або організації під час прийняття працівника на роботу.	5	6.2

Разом	45	63
--------------	-----------	-----------

Методи контролю

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю (усного, письмового), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному і тестовому контролю.

10. Види контролю і система накопичення балів

	Види контрольного заходу	Кількість контрольн. заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Виступ на семінарському занятті	11	0-3	0-33
2	Участь у дискусії на семінарському занятті	11	0-1	0-11
3	Перевірка готовності до практичного заняття	8	2	16
3	Виконання практичної роботи	9	1	9
4	Контрольне тестування за вивченим матеріалом 1, 2 та 3 модулів (письмово)	1	25	25
5	Індивідуальне письмове завдання	1	6	6
6	Залік			
	Разом			100

11. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою / National grade		Мін. бал / Min. marks	Макс. бал / Max. marks	Шкала ЄКТС / ECTS grade
недиференційована шкала / undifferentiated grade	диференційована шкала / differentiated grade			
Зараховано / Passed	Відмінно /Excellent	90	100	A
	Добре / Good	82	89	B
		74	81	C
	Задовільно /	64	73	D

	Satisfactory	60	63	E
Не зараховано / Fail	Незадовільно / Fail	35	59	Fx
		0	34	F

12. Література до курсу

Базова:

1. А. Г. Слісаренко, М. В. Томенко. Історія української конституції. К., 1993
2. В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. Конституційне право України: Підручник. К.: Наукова думка, 2006.
3. Коментар до Конституції України. – К., 1996.
4. Конституционное (государственное) право. Справочник. М., 1995.
5. Конституційне право України \ за ред. проф. Погорілка В. Ф. - К., 1999.
6. Конституційне право України. - К., 2002.
7. Конституція України. К., 1996.
8. Органи державної влади України/ за ред. В. Ф. Погорілка : Монографія.- К., 2002.
9. Основи конституційного права України. Підручник \ за ред. В. В. Копейчикова. 1998
10. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика / Відп. ред. В. Ф. Погорілко.- К., 2003.
11. Тацій В., Тодика Ю. Проблеми становлення сучасного конституціоналізму в Україні// Право України.- 2001.- №-6.
12. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: Підручник.- К.: Юрінком Інтер, 2002.
13. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: Навч. посібник. – К: Юрінком Інтер, 2008.

Додаткова:

14. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР.- 1990.- № 31. Ст. 429.
15. Акт проголошення незалежності України // Відомості Верховної Ради України - 1991.- № 38.- Ст. 502.

16. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
17. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
18. Закон України. Про міліцію // Відомості Верховної Ради України. -1991.- № 4.- Ст.20 (Із численним змінами і доповненнями за 1991-2004 рр.).
19. Закон Української РСР. Про мови в Українській РСР // Відомості Верховної Ради (ВВР) 1989, N 45, ст.631 (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 75/95-ВР від 28.02.95, ВВР 1995, N 13, ст.85 N 594-IV (594-15) від 06.03.2003, ВВР, 2003, N 24, ст.159).
20. Закон Української РСР Про свободу совісті та релігійні організації // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991. - № 25. - Ст.283. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 2140-XII (2140-12) від 19.02.92, ВВР, 1992, N 20, ст.277 N 2295-XII (2295-12) від 23.04.92, ВВР, 1992, N 30, ст.418 Декретом N 12-92 від 26.12.92, ВВР, 1993, N 10, ст. 76 Законами N 3180-XII (3180-12) від 05.05.93, ВВР, 1993, N 26, ст.277 N 3795-XII (3795-12) від 23.12.93, ВВР, 1994, N 13, ст. 66 N 498/95-ВР від 22.12.95, ВВР, 1996, N 3, ст. 11 N 608/96-ВР від 17.12.96, ВВР, 1997, N 8, ст. 62 N 429-IV (429-15) від 16.01.2003, ВВР, 2003, N 10-11, ст. 87).
21. Закон України. Про правонаступництво України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 46, ст.61.
22. Закон України. Про освіту. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 34, ст.451. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 608/96-ВР від 17.12.96, ВВР, 1997, N 8, ст. 62 N 178-XIV (178-14) від 14.10.98, ВВР, 1998, N 48, ст.294)(Із змінами, внесеними згідно із Законами N 2628-III (2628-14) від 11.07.2001, ВВР, 2001, N 49, ст.259 N 2887-III (2887-14) від 13.12.2001, ВВР, 2002, N 11, ст. 80 N 2905-III (2905-14) від 20.12.2001, ВВР, 2002, N 12-13, ст.92 N 380-IV (380-15) від 26.12.2002, ВВР, 2003, N 10-11, ст.86 N 1158-IV (1158-15) від 11.09.2003 N 1344-IV (1344-15) від 27.11.2003 N 1377-IV (1377-15) від 11.12.2003).
23. Закон України. Про всеукраїнський та місцеві референдуми // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 33, ст.443.

24. Закон України. Про державний кордон України. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 2. - Ст.5. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 245/96-ВР від 18.06.96, ВВР, 1996, N 37, ст.167 N 662-IV (662-15) від 03.04.2003, ВВР, 2003).

25. Закон України. Про об'єднання громадян // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 34. - Ст.504. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 3582-XII (3582-12) від 11.11.93, ВВР, 1993, N 46, ст.427 N 642/97-ВР від 18.11.97, ВВР, 1998, N 10, ст. 36 N 655-XIV (655-14) від 13.05.99, ВВР, 1999, N 26, ст.220 N 2171-III (2171-14) від 21.12.2000, ВВР, 2001, N 9, ст.38 N 2651-III (2651-14) від 11.07.2001, ВВР, 2001, N 44, ст.232 N 762-IV (762-15) від 15.05.2003.

26. Закон України. Про національні меншини в Україні. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 36. - Ст.529.

27. Закон України. Про статус народного депутата України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, N 3, ст. 17(В редакції Закону від 22.03.2001, ВВР, 2001, 42, ст. 212, із змінами, внесеними згідно із Законами від 04.07.2002, ВВР, 2002, № 35, ст.264, від 12.09.2002, ВВР, 2002, №43, ст.314).

28. Закон України. Про комітети Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 19. - Ст.134 (Із змінами, внесеними згідно Закону від 14.07.98 р., ВВР, 1998, № 40-41, ст.. 250, Закону від 10.02.2000 р., ВВР, 2000, № 12, ст..96, Закону від 22.02.2000 р., ВВР, 2000, № 13, ст.. 107).

29. Закон України. Про статус гірських населених пунктів в Україні // Відомості Верховної Ради. - 1995.- N 56.

30. Закон України. Про звернення громадян // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 47. - Ст.256. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 653-XIV (653-14) від 13.05.99, ВВР, 1999, N 26, ст.219) N 1294-IV (1294-15) від 20.11.2003)

31. Закон України. Про Рахункову палату // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996, N 43, ст.212.

32. Закон України. Про Конституційний Суд України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 49. - Ст.272

33. Закон України. Про місцеве самоврядування в Україні // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - Ст.170 (Із змінами, внесеними згідно із

Законами від 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 16.07.99 р., ВВР, 1999, № 41, Ст.372, 11.01.00 р., ВВР, 2000, № 9, Ст.67, 22.06.2000 р., ВВР, 2000, № 46, Ст.393, 21.12.2000 р., ВВР, 2001, № 9, Ст.39, 17.05.01 р., ВВР, 2001, № 31, Ст.149, 29.05.2001р., ВВР, 2001, № 32, Ст.172, 07.06.018 р., ВВР, 2001, № 33, Ст.175, від 06.03.2203 р., ВВР, 2003, № 24, Ст.159, від 22.05.2003 р., Голос України, 2003, 19 червня).

34. Закон України. Про Центральну Виборчу Комісію України // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 5. - Ст.17 (Із змінами, внесеними згідно із Законом від 15.05.2003 р.).

35. Закон України. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 20. - Ст.99

36. Закон України. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 29. - Ст.191.

37. Закон України. Про Раду національної безпеки і оборони України // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 35. - Ст.237.

38. Закон України. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим. // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 5-6. - Ст.43.

39. Закон України. Про столицю України – місто-герой Київ // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 11. - Ст.79.

40. Закон України. Про місцеві державні адміністрації // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 20-21 - Ст.190.

41. Закон України. Про внесення змін до Закону України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 33. - Ст.270. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 1325-XIV (1325-14) від 21.12.99, ВВР, 2000, ВВР, 2003, N 27, ст.209 N 744-IV (744-15) від 15.05.2003, ВВР, 2003, N 29, ст.234)

42. Закон України. Про представництво Президента України в Автономній Республіці Крим // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 21. - Ст.158.

43. Закон України. Про правовий режим надзвичайного стану. // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 23. - Ст.176. (із змінами, внесеними згідно із Законом від 15.05.2003 р., Офіційний вісник України, 2003, № 23, ст..1015).
44. Закон України. Про правовий режим воєнного стану // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 28. - Ст.224.
45. Закон України. Про громадянство України. // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 13. - Ст.3.
46. Закон України. Про політичні партії в Україні // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 23. - Ст.118.
47. Закон України. Про службу в органах місцевого самоврядування // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 33. - Ст.175. (із змінами, внесеними згідно із Законом від 19.06.2003 р., Урядовий кур'єр, 2003, 11 липня).
48. Закон України. Про біженців. // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 47. - Ст.250.
49. Закон України. Про органи самоорганізації населення // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 48. - Ст.254.
50. Закон України. Про судоустрій України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, N 27-28, ст.180. (Із змінами, внесеними згідно з Рішенням Конституційного Суду N 20-рп/2003 від 11.12.2003).
51. Закон України. Про статус депутатів місцевих рад // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 40. - Ст.290.
52. Закон України. Про правовий статус іноземців // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 16. - Ст.117.
53. Закон України. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні // Голос України, 2003, 26 квітня.
54. Закон України. Про захист суспільної моралі // Голос України, 2004, 13 січня.
55. Закон України. Про правовий статус закордонних українців // Голос України, 2004, 6 квітня.
56. Закон України. Про внесення змін до Закону України «Про вибори Президента України» // Голос України. – 2004, 16 квітня.

57. Закон України. Про вибори народних депутатів України // Голос України. – 2004, 20 квітня.
58. Закон України. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів // Голос України. – 2004, 23 квітня.
59. Конституційне законодавство України. Збірник нормативних актів. У двох книгах. Кн.1.- К.: Атіка, 2004.- 448 с.
60. Конституційне законодавство України. Збірник нормативних актів. У двох книгах. Кн. 2.- К.: Атіка, 2004.- 840 с.
61. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 1 / Відповід. редакт. канд. юрид. наук. П. Є. Євграфов. – К.: Юрінком Інтер, 2001.- 512 с.
62. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 2 / Відповід. редакт. канд. юрид. наук. П. Є. Євграфов. – К.: Юрінком Інтер, 2001.- 504 с.
63. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2001-2002. Кн.3 / Відповід. редакт. канд. юрид. наук. П. Є. Євграфов. – К.: Юрінком Інтер, 2002.- 384 с.
64. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2002-2203. Кн. 4 / Відповід. редакт. канд. юрид. наук. П. Є. Євграфов. – К.: Юрінком Інтер, 2004.- 584 с.
65. Регламент Конституційного Суду України. Затв. Рішенням Конституційного Суду України від 05.03.1997 // Вісник КСУ. – 1997. - № 7.
66. Умови проходження служби та соціальний захист працівників міліції: Збірник нормативно-правових документів/ Упоряд.: О. В. Терещук, О. Ф. Штанько, Н. Б. Болотіна. – К.: Кікар, 2003. – 341 с.
67. Європейська хартія місцевого самоврядування // Віче. – 2000.- № 3.- С. 43-50.
68. Конституція України. Науково-практичний коментар / В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін та ін.: ред. кол. В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Ю. М. Грошевой та ін. - Харків: Видавництво «Право»; К.:Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.- 808 с.
69. Науково-практичний коментар Закону України «Про вибори Президента України» / За ред. Ю. Б. Ключковського. – К.: Парламентське видавництво, 2004. – 408 с.